

повинні враховувати вікові особливості студентів. Для людей похилого віку Університет третього віку є чудовою можливістю навчатися зі своєю віковою категорією та дізнатися багато нового та цікавого, а також можливість розповісти та поділитися своїми знаннями та навичками. Цей тип закладу має ширші аспекти, ніж просто здобування освіти. Його метою є самовдосконалення особистості, спілкування та активний процес соціалізації.

Список використаних джерел

1. Каркач А. В. Університет третього віку: соціокультурні детермінанти споживання освітніх послуг літніми людьми Режим доступу : http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pGIi2rUHTr4J:nbu.gov.ua/j-pdf/stapttp_2016_71_10.pdf+&cd=7&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
2. Концепція освіти дорослих в Україні / Укл.: Лук'янова Л.Б. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2011. 24 с
3. Скорик Т. В. Освіта впродовж життя в контексті євроінтеграційних процесів Режим доступу <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream.pdf>
4. Скорик Т. В. «Університет третього віку» концептуальні положення та досвід реалізації
5. Скорик Т. В., Шевченко І. С. Університет третього віку як модель соціальної інтеграції осіб літнього віку в сучасне суспільство
6. Стойка А., Драгомірова Є. Лідерство «Університетів третього віку» в екологізації освіти, економіки, навколишнього середовища Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/univlead_2016_2_5
7. Чаграк Н. Університет третього віку: соціокультурне й освітнє середовище для людей похилого віку Режим доступу : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:8We2c5WyaD8J:194.44.152.155/elib/local/2351.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

Коленіченко Т. І.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

Милько Н. Б.,

студентка гр. МСРп-201
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПІДТРИМКА СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність. Сім'я являється первинним агентом соціалізації дитини, що забезпечує необхідні умови для її всебічного розвитку. Сім'ю вважають відносно стійкою організацією, яка має відповідну структуру та різноманітні функції. Це живий організм, що в процесі має властивість до гнучкості під впливом ряду внутрішніх та зовнішніх чинників. Ефект від дії комплексу чинників, які впливають на сім'ю, може містити як позитивний, так і негативний характер. Негативний вплив економічних, соціальних та політичних чинників на сім'ю, призводить до змін в функціональній структурі, рольових установах сім'ї, тобто в процесі змін сім'я або набуває нових характеристик або припиняє своє існування.

Для дитини з особливими потребами важливість гармонійно-здорової атмосфери в сім'ї значно зростає. Народження дитини з особливими потребами часто породжує злам в психологічній, соціальній та соматичній сферах життя, які містять наслідки, а саме: конфліктні ситуації, неврози, стреси, руйнування соціальних зв'язків, які підкріплюються нерозумінням з боку суспільства, постійну напруженість, думки про розлучення та відмову від дитини.

Актуальною проблемою сучасного суспільства є саме збереження сім'ї та формування навичок взаємодії всередині сім'ї з урахуванням появи в ній дитини з особливими потребами. Тому, важливим питанням для наукового вивчення постає підтримка сімей, які виховують дітей з особливими потребами.

Проаналізувавши науково-методологічні напрацювання науковців можемо зробити висновки, що підтримка сімей, які виховують дитину з особливими потребами досліджувалась сегментовано. Зокрема, питання соціально-психологічної підтримки сімей, які виховують дитину з особливими потребами (далі, особливі потреби) досліджували: Г. Кравченко, В. Сорокіна, Н. Остапенко, О. Пюра, І. Іванова, Л. Пінчукова, Л. Кобилянська, А. Лучаківська, Н. Майструк, Т. Соловійова, О. Буковська, В. Ткачова, С. Рубінштейн, М. Певзнер, С. Шаховська, О. Хмизова, Д. Зак, А. Капська, О. Безпалько та інші.

Відповідно до Сімейного Кодексу України - сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки [1]. Поява дитини в житті сім'ї несе в собі вагомість події, дитина з особливими потребами потребує посиленої уваги, залучення різновекторних ресурсів, особливого педагогічного підходу, позитивної для розвитку атмосфери в сім'ї, підтримки з боку членів родини та суспільства.

Згуртована взаємодія, адекватне сприйняття ситуації та проблем дозволить сім'ї подолати негаразди на мікрорівні, але з боку суспільства постає комплекс труднощів, які посилюватимуть одні одного і матимуть негативні наслідки. Особливої уваги тут набуває питання надання мультидисциплінарної підтримки сім'ям з дітьми особливими потребами.

Проаналізувавши наукові доробки вчених, ми можемо виділити емоційні стани, які притаманні батькам, які виховують дітей з особливими потребами:

1. Шок – перша реакція батьків на усвідомлення горя. Це руйнівний період, коли вони відчують себе в прірві між минулим і майбутнім. У них виникає крах надій, протест проти злої долі.

2. Заперечення – віра в зцілення, помилковість діагнозу. Це час, коли надії змінюються відчаєм (батьки все ще не можуть прийняти того, що сталося, і шукають канал для відреагування негативних емоцій).

3. Депресія – почуття пригніченості – батьки емоційно не сприймають можливу позитивну перспективу свого життя і життя своєї дитини.

4. Прийняття нової реальності (конструктивна поведінка) – перед батьками відкриваються нові цінності й бачення сенсу життя. [5]

Враховуючи емоційні стани, які притаманні батькам, варто визначити психологічні стани батьків, які виховують дитину з особливими потребами: виражена стурбованість, високий рівень тривожності, слабкість, соціальна боязкість, підозрілість. З власної ініціативи батьки рідко входять у контакти з незнайомими людьми, виявляють своє насторожене ставлення до всіх, хто намагається спілкуватися з дітьми. Жалість чи подив оточуючих, які побачили їх дитину з особливими потребами, призводить до того, що батьки починають приховувати дитину від сторонніх очей: вони намагаються не бувати з нею у громадських місцях, цим ще більше сприяють соціальній дезадаптації дитини. У таких сім'ях дитина стає причиною сімейних конфліктів, що зумовлює дестабілізацію сімейних стосунків, розпад сім'ї, а неповна сім'я – це гальмо у фізичному і психічному розвитку дитини. Особливості дитини деякі батьки сприймають як власну неповноцінність, як переживання гострої провини перед дитиною та оточуючими їх людьми. [2]

Т. Г. Соловійова [6] виділяє такі критерії адаптації батьків до нових умов життєдіяльності, ускладнених особливими потребами дитини: соціально-психологічний стан батьків; соціокультурна адаптованість; адекватність батьківсько-дитячих взаємовідносин; реабілітаційний потенціал батьків. Беручи до уваги дані критерії, можна визначити три рівні адаптації батьків до нових умов життєдіяльності, пов'язаних із вихованням дитини з особливими потребами: високий, середній, низький.

О. В. Хмизова та Н. В. Остапенко [7], батьків дітей з особливими потребами умовно поділили на три групи адаптивності:

Перша група – батьки, які адекватно сприймають особливості дитини з особливими потребами, намагаються розвивати її потенціал; постійно шукають нові шляхи, методи, прийоми, засоби її навчання та виховання. Вони оптимістично налаштовані, надають

моральну підтримку іншим батькам, організують альтернативні форми корекційної роботи, вміють оптимально розподіляти життєвий час, знаходять можливості для власного особистісного розвитку.

Друга група – батьки, які ретельно приділяють увагу дитині з особливими потребами, намагаються її розвивати, але при цьому їх власний емоційний фон суттєво знижений. Переважно це жінки, які розлучилися із чоловіками після народження дитини з особливими потребами.

Третя група – батьки, які матеріально забезпечують дитину з особливими потребами (сплачують лікування, купують красивий одяг, дорогі іграшки тощо), але не надають їй емоційної підтримки. Такі батьки не сприймають адекватно таку дитину, для них вона стає чужою. Іноді вони намагаються виправити цю ситуацію шляхом народження іншої дитини. Таким чином, поступово піклування про дітей з особливими потребами стає другорядною справою. До цієї групи також віднесено батьків, які внаслідок різних "об'єктивних" причин майже повністю перекладають усі проблеми розвитку дітей з особливими потребами на інших членів сім'ї, найманих працівників чи фахівців реабілітаційного центру.

Зазначені проблеми визначені у класифікації другої і третьої груп батьків, негативно впливають на розвиток дитини з особливими потребами, гальмуючи успішність реабілітаційного процесу, що необхідно брати до уваги при наданні соціально-психологічної допомоги.

Насущним фактором для результативного функціонування сім'ї є надання комплексної допомоги та підтримки фахівців, важливою постає доступність та своєчасність. Задля вирішення проблем та надання якісної підтримки мають бути залучені багатоаспектні спеціалісти, в тому числі і соціальні працівники.

Головною метою в соціальній роботі з сім'єю дитини з особливими потребами є допомога родині у забезпеченні оптимальних умов для виховання і розвитку дитини з особливими потребами, створенні сприятливого реабілітаційного середовища, а також допомога у збереженні повноцінного функціонування сім'ї як цілісної системи та всіх її членів. В процесі реабілітації дитини з особливими потребами, що здійснюється цілою мультидисциплінарною командою різних фахівців (медичних та соціальних працівників, психологів, педагогів тощо), соціальний працівник виконує важливі функції, наприклад: комплексного вивчення сім'ї дитини; розкриття ресурсів самої родини та залучення зовнішніх ресурсів; інформування та консультації членів родини з багатьох питань та допомоги в їх контакті з різними фахівцями; координації роботи самої команди.[4]

Першочерговим завданням соціальної роботи є соціальна реабілітація та соціальна інтеграція, тобто відновлення соціального статусу сімей, що мають дітей з особливими потребами. Науковець Л. Кобилянська наголошує, що соціальна підтримка сімей, які виховують дитину з особливими потребами - широкий спектр довгострокових заходів комплексного (медичного, правового, економічного, психолого-педагогічного) характеру, які спрямовані на розширення контактів сім'ї, подолання соціального виключення, залучення до суспільного життя; надання адекватної інформації про перспективи розвитку дитини та її специфічні потреби; сприяння в організації комплексної діагностики і якомога раніше почати освітній процес; надання повноцінної інформації про державну та громадську підтримку, можливі пільги; сприяння спеціалістам різного фаху в складанні індивідуального реабілітаційного "маршруту" розвитку дитини; налагодження сімейного мікроклімату; організація психологічної підтримки батьків та інших членів сім'ї; організація правової підтримки сім'ї, захист її законних прав та інтересів. [3]

Отже, можна дійти висновку, що батьки дітей з особливими потребами зіштовхуються з спектром різносторонніх проблем, вирішення яких потребує кваліфікованих теоретичних і практичних знань та навичок. Підтримка даної категорії клієнтів соціальної роботи через специфіку проблематики несе в собі багатоаспектний характер, тому має місце залучення мультидисциплінарної команди. Діяльність соціального працівника має здійснюватися на рівнях: індивідуальному, з окремим індивідом, робота з сім'єю чи громадою і безпосередне

вирішення окремих питань на рівні держави. Соціальний працівник має пам'ятати, що сім'я є значним ресурсом у вирішення багатьох проблем, тому активізувати, консультувати, підтримувати і насажувати її необхідно задля позитивної сімейної атмосфери, балансуючих відносин між подружжям та міцних розуміючих стосунків між батьками і дитиною.

Список використаних джерел

1. Сімейний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/ed20130804#n25>
2. Буковська О. О. Напрямки психологічної допомоги сім'ям, які виховують дитину з особливими потребами / О. О. Буковська // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. - 2013. - Вип. 114. - С. 12 - 16. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_5
3. Кобилянська Л. І. Взаємодія соціального гувернера з сім'єю, що виховує дитину-інваліда // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. — К., 2002. — Кн.2. — С.57 – 62.
4. Майструк Н. О., Лучаківська А. Р. Проблеми сімей, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями в сучасній Україні в контексті соціальної роботи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5445/1/10%20-%203%287%29%20-%2013.pdf>
5. Пюра О. С. Прикладні аспекти соціально-педагогічної роботи з батьками дитини з особливими освітніми потребами. «Молодий вчений».2017. №2 (42). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/2/124.pdf>
6. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами: навчально-методичний посібник / Сост. Н. В. Заверико, Т. Г. Соловйова. – Запоріжжя: ПП "Тандем", 2008. – 53 с.
7. Хмизова О. В. Організація психокорекційної роботи з батьками дітей з особливими потребами як складова цілісного процесу ранньої соціальної реабілітації / О. В. Хмизова, Н. В. Остапенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика науково-методичний журнал. – 2011. – № 3/4. – С. 203 - 211.

Конончук А. І.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, (м. Ніжин, Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЩОДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ГРОМАДЯНАМ ПОХИЛОГО ВІКУ: РЕЗУЛЬТАТИ КОМПЛЕКСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Виклики сучасності вимагають пошуку нових підходів до підвищення якості життя громадян похилого віку. Зміна соціального статусу людини, перехід до вікового періоду, пов'язаного зі старінням організму, суттєво позначаються на її моральному та матеріальному становищі, має вплив на психічне та фізичне здоров'я. З огляду на це, люди похилого віку потребують соціального захисту і підтримки їхньої життєдіяльності. Цю місію у суспільстві і в нашій країні виконують заклади соціальної сфери, серед яких вагоме місце у наданні соціальних послуг громадянам похилого віку належить територіальним центрам соціального обслуговування (надання соціальних послуг).

Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) (далі — ТЦСО) - це спеціально створена бюджетна установа, яка підпорядкується місцевим органам виконавчої влади або органам місцевого самоврядування, які приймають рішення щодо її утворення, ліквідації чи реорганізації. Основна мета створення ТЦСО – це